

SZAKDOLGOZAT

Budaváriné Krum Klaudia

Tanító

Kaposvár

2023

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem,
Kaposvári Campus
Tanító Szak**

A mesegyűjtemények kiadástörténete, a mesefelfogások változásai

Belső konzulens: Dr. Domokos Áron
Adjunktus

Készítette: Budaváriné Krum Klaudia
S91EZE
levelező tagozat

Intézet: Neveléstudományi Intézet

**Kaposvár
2023**

Tartalomjegyzék

1.1. Einführung.....	4
1.2. Bevezetés.....	6
2. Miért fontos a mese?.....	7
3. Mi az a mese?.....	8
3.1. A mese fogalma.....	8
3.2. A mese szerepei.....	10
4. A mesegyűjtemények kiadástörténete.....	12
4.1. Az első gyűjtemények.....	12
4.2. A mesegyűjtemények fontosság.....	17
4.3. A magyar történeti mesekutatás.....	18
4.4. Grimm-mesék.....	22
4.5. A Grimm- mesék a magyar irodalomban.....	23
4.6. Hogyan váltak a Grimm- mesék magyar népmesékké?.....	24
5. A mesefelfogások változásai.....	25
5.1. A mesék régen és ma.....	25
5.2. A mese szerepe a személyiségfejlődésben.....	26
5.3. A mese oktató- nevelő szerepe.....	28
5.4. A mesehősökkel való azonosulás.....	29
6. Összegzés.....	30
7. Zusammenfassung.....	33
8. Felhasznált irodalom.....	37
Nyilatkozatok.....	40

„Azt hiszed, hogy nincs más csak a hozzád hasonló ember és értelmetlen mind ki másként él. De ha lábnyomára lépsz egy idegennek, láthatod mit addig soha nem hittél.”

(Pocahontas- Walt Disney 1995.)

1.1. Einführung

Das Märchen hat mich seit meiner Kindheit begleitet. Von Geburt an habe ich sie gehört, mir vorgestellt und gesehen. Meine Mutter hatte das Bedürfnis, es so weit wie möglich in unser tägliches Leben einzubinden. Dafür bin ich ihr bis heute dankbar und hoffe, dass ich das auch meinem Kind geben kann.

Warum war es gut? Nach all den alltäglichen Dingen, wenn man an die großen Spiele, Freunde, das Lernen, die Kämpfe und die Aufgaben denkt, war es schön, sich auf die Schlafenszeit vorzubereiten und zu wissen, dass nachts, wenn man in eine andere Welt fliegt, alle Sorgen und Probleme verfliegen würden. Es wird niemanden geben außer mir, meinem Märchen, meiner Fantasie. Es hat mir geholfen, meine Probleme zu überwinden, es hat mich für das Genre des Lesens begeistert. Bis heute verbringe ich, wann immer ich die Gelegenheit dazu habe, gerne Zeit mit ihm, sei es beim lesen oder beim schauen.

Märchen spielten in meiner Kindheit eine wichtige Rolle. Ich glaube, dass sie im Leben eines jeden Kindes präsent sein sollte. Das Zuhören regt die Phantasie aktiv an. Es hilft den Kindern, die Welt zu erleben und ihre Zeit in ihr angenehm zu gestalten. Es bietet die Möglichkeit, Zeit mit den Eltern zu verbringen, was zur Entwicklung einer guten, gesunden Beziehung beiträgt. Es gibt ihr das Gefühl, dass die Zeit mit ihm wichtig ist.

Die Gute-Nacht-Geschichten der Eltern tragen dazu bei, die Vorstellungskraft und Fantasie der Kinder zu entwickeln. Es bietet ihnen keine Schablonen, vorgefertigte Muster oder sichtbare Erfahrungen wie Massenmedien wie Mobiltelefone, Fernsehen und andere Möglichkeiten im Internet. Das Zuhören von Geschichten aktiviert die psychologischen Prozesse, die Kinder brauchen.

Die Vorstellungen von Märchen haben sich im Laufe der Zeit verändert. Lange Zeit hat man nicht verstanden, welche Auswirkungen Märchen auf die Entwicklung von Kindern haben. Heute wissen wir, dass sie die Fantasie, die sozialen Fähigkeiten und das Denken eine positive Wirkung haben.

Aufgrund der Publikationsgeschichte, ihrer Vorgeschichte und ihres Einflusses auf sie, basieren die Hauptelemente der Arbeit auf der in deutscher Sprache veröffentlichten

Sammlung der Brüder Grimm. In der pädagogischen Arbeit ist es unerlässlich, dass Märchen als Gattung in angemessener Weise und in ausreichender Menge bekannt gemacht werden, da sie im Alltag und in der Erziehung von Kindern eine wichtige Rolle spielen. Ohne veröffentlichte Märchensammlungen hätten wir viel weniger Wissen. In meiner Arbeit werde ich die Bedeutung des Märchenbuchs und die Auswirkungen der Veröffentlichung der Werke der Brüder Grimm erläutern, die in den Nachbarländern und in Ungarn zu spüren waren. Ich interessiere mich dafür, wann und warum die Sammlung von Volksmärchen begann, wer die ersten waren, die sie sammelten, welche Auswirkungen dies auf spätere Zeiten hatte und wie sich die Märchenkonzepte veränderten.

Mein Ziel ist es, dieses Wissen darzustellen und zu sammeln, die wichtigsten Elemente hervorzuheben, den Einfluss, der das Wesen und die Folgen der Märchen bestimmt hat. All dies werde ich anhand von Überlegungen zu der von mir gelesenen Literatur und einer zusammenfassenden Tabelle darstellen. Einige Märchensammlungen vermitteln uns eine Vorstellung von der Kultur und den Bräuchen der betreffenden Menschen, und wir können durch die Texte auch etwas über die Dialekte und den kulturellen Schatz erfahren, den Märchensammlungen darstellen. Sie enthalten auch eine Fülle nützlicher historischer Informationen über die jeweilige Zeit.

1.2. Bevezetés

A mese gyermekkorom óta végigkísért. Születésemtől kezdve hallgattam, elképzeltem, láttam. Édesanyám szükségét érezte, hogy a mindennapjaink része legyen a lehetőségekhez mérten. A mai napig hálás vagyok neki érte, és remélem, hogy ezt én is megadhatom a gyermekemnek.

Miért is volt jó? A mindennapi dolgok után, gondolva itt a nagy játékokra, barátokra, tanulásra, veszekedésekre, feladatokra, jó volt úgy készülni az alváshoz, hogy tudtam este, egy másik világba repülve minden gond és baj messze száll. Nem lesz ott már más csak én, a mese, a képzeletem. Segített átlendülni akkor a gondokon, megszerette velem a műfajt, az olvasást. A mai napig, ha van rá lehetőségem szívesem töltöm el vele az időt, akár olvasva, akár nézve.

A mese kiemelkedő szerepet töltött be a gyermekkoromban, de úgy vélem, hogy minden gyermek életében jelen kéne lennie. Hallgatása során aktívan mozgósítja képzeletet. Segít a gyermeki világ megélésében, annak idejét élvezetessé téve számára. Lehetőséget biztosít a szülővel töltött időre, ami elősegíti a megfelelő, egészséges kapcsolat kialakítását. Azt érezheti, hogy fontos a vele együtt töltött idő. A szülők esti meséi segítik a gyermekek képzeletének és fantáziájának fejlődését. Nem sablonokkal, előre megmutatott mintákkal vagy látható élményekkel látja el őket, mint a tömegkommunikációs eszközök, például a mobiltelefon, televízió és az internetet található egyéb lehetőségek. A mesehallgatás aktiválja azokat a pszichológiai folyamatokat, amelyekre a gyermekeknek szükségük van.

A mesefogalmak az idők során megváltoztak. Az emberek sokáig nem értették, hogy a mesék milyen hatással vannak a gyermekek fejlődésére. Ma már tudjuk, hogy jótékonyan hatnak a képzelőerőre, a szociális készségekre és a gondolkodási képességekre.

A kutató munka során megismert kiadástörténetek, azok előzményei és a rájuk gyakorolt hatás miatt a dolgozat főbb elemei a német nyelvterületen megjelent Grimm testvérek gyűjteménye alapján készültek el. A pedagógiai munka során elengedhetetlen, hogy a mesével, mint műfajjal megfelelő módon és mennyiségben megismerkedjünk, mert fontos szerepet tölt be a mindennapokban, a gyerekek oktatásában. A megjelent mesegyűjtemények nélkül sokkal kevesebb ismerettel lehetnénk gazdagabbak. dolgozatom célja megismertetni a mesegyűjteménynek a fontosságát, a Grimm testvérek művének megjelenése után pedig a hatást, mely a környező országokban és Magyarországon egyaránt érezhető volt. Érdeklődésemet felkeltette, hogy mikor, miért kezdték el összegyűjteni, az akkor még nép által alkotott meséket, kik voltak az elsők a mesegyűjtők sorában, milyen hatása lett ez a későbbi időkre és, hogy a mesefelfogások hogyan változtak.

Céljaim között szerepel ezen ismeretek bemutatása, összegyűjtése, legfontosabb elemeinek kiemelése, a hatás, mely meghatározta a mesék lényegét és következményeit. Mindezeket az olvasott irodalmakon keresztül reflexiókkal, valamint összefoglaló táblázattal mutatom be. Egyes mesegyűjtemények képet adnak számunkra az adott nép kultúrájáról, szokásiról, tájszólásokkal is megismerkedhetünk a szövegek által, hogy kulturálisan mekkora kincsnek számítanak a mesegyűjtemények. Emellett rengetek hasznos történelmi tartalmat hordoznak magukkal az adott korról.

2. Miért fontos a mese?

A vizsgálódás során kérdések fogalmazódtak meg bennem, melyekre a mese fontossága és a műfaj alapismereteivel kezdtem a válaszok keresését.

A korai gyermekkorban még nem él az a képesség, hogy a valóságot el tudjuk választani a mese elemeitől, és ez megnehezíti a mesemondást. Ez megrémítheti és nyugtalaníthatja a gyermekeket, ezért ebben a korban az irodalmat gondosan kell megválasztani, rövid, egyszerű cselekményű, konfliktusmentes történetekkel. A mesék lehetőséget adhatnak a gyerekeknek arra, hogy megértsék és kezeljék a világban érzett szorongást. Így a mese lehetőséget ad nekik, hogy nehezen elmondható érzéseiket formába öntsék, kiélhessék. A lélek fejlődése növekedéssel és változással jár. Ez azt is magában foglalja, hogy a szereplők hogyan néznek szembe a félelemmel és a szorongással, és hogyan győzik le azokat. Egy magasabb szint felé is haladnak. Fontos összetevője a mesének, hogy a főszereplők mit és hogyan tanulnak meg abból, amit a mese megpróbáltatásai eléjük állítottak. (Kiss 2006)

Ha a gyermek ki tudja várni a megnyugvás és a feloldozás képeit, miközben a szorongás fantáziáján keresztül halad, akkor a történet játékon keresztül hat rá, és eléri célját, példát és modellt ad a gyermekeknek a problémamegoldáshoz. A történetmesélés képessége fokozatosan fejlődik ki az idő múlásával, körülbelül négy-öt éves korban kezdődik. Ez azt jelenti, hogy a gyermek a történet egyes részeiben felfedezi és felismeri, hogy mi nem igaz. Minél többet tapasztalja a valóságot, annál többet tud meg arról, hogy mi történik valójában a világban, és annál jobban meg tudja különböztetni, hogy mi a valóság és mi nem. Nagycsoportos korra képessé válik adott pillanatban beleélni magát a mesehelyzetbe, lelkesen drukkol, segít a mesehősöknek, ugyanakkor pontosan tudja, hogy aminek részese, az nem igazi esemény. (Uo.)

Az olvasottak alapján a mesék szerepe meghatározó. Ablakot nyitnak a múltba, fontos kulturális értékeket közvetítenek, segítenek a gyermekeknek megtanulni a problémamegoldást

és az új helyzetekhez való alkalmazkodást, valamint vigaszt nyújtanak a nehéz időkben. Kutatások bebizonyították, hogy a mesének jelentős szerepe van a gyerekek értelmi és érzelmi fejlődésében, mert viselkedési mintákat nyújt számukra. A történet olyan fontos témákról tanítja meg a gyerekeket, mint az élet, a halál, a harag, a féltékenység, a szeretet és a segítségnyújtás. A mesék a gyermekeknek a megnyugtató egy különleges formáját nyújtják azáltal, hogy a mesék szimbólumait eszközként használják a félelem és a szorongás vizualizálására és feloldására.

3. Mi az a mese?

3.1. A mese fogalma

„A mese műfaj sokrétű, változékony használatának vizsgálata, kulturális funkcióinak feltárása azért bírhat jelentőséggel, mert a meséhez való érték- és jelentéstársítás történeti, időben változó folyamat. Az, hogy a kulturális elit tagjai a (nép)mesét valamiféle különleges érték hordozójaként azonosítják, javarészt az utóbbi két évszázad eszme- és művelődéstörténeti folyamatainak hozadéka és egyáltalán nem magától értetődő folyamat. Bár a mese talán a legrepresentatívabb folklórműfaj, amely a legváltozatosabb és legtermékenyebb értelmező eljárások tárgya, ugyanakkor úgy tűnik, hogy a rendelkezésünkre álló legkorábbi, vagyis a 18. század végétől nagyjából az 1860-as évekig lejegyzett magyar mesék feltárása és értelmezése a legutóbbi időkig nem bizonyult releváns kutatási iránynak a folkloriztikában” (Gulyás 2012, 317.)

A népmesék elkalauzolnak minket egy olyan mágikus világba, ahol a sárkányok őrzik a kincseket és az állatok beszélnek. A klasszikus kezdet - Egyszer volt, hol nem volt - jelzi, hogy a történet nem mindig az általunk ismert világunkról szól, hanem kitalált világokról. (Holmström 2017)

A mese olyan történet, amelyet általában generációkon keresztül adnak tovább, akár szóban, akár írásban. Olyan elbeszélés, amely jellemzően fikciós elemeket tartalmaz, például karaktereket, helyszíneket és cselekményt. A mesék gyakran tartalmaznak tanulságokat vagy erkölcsi üzeneteket, és felhasználhatók szórakoztatásra, nevelésre és inspirálásra. Sok mese a folklórban gyökerezik, ami azt jelenti, hogy az idők során a különböző kultúrákhoz igazították és megváltoztatták őket. A mesék az irodalomban is megtalálhatók, például regényekben és novellákban. Ezek a mesék gyakran használnak szimbolizmust, hogy mélyebb jelentést közvetítsenek, vagy hogy egy bizonyos témát feltárjanak. Emellett egyes mesék történelmi

eseményeken vagy valós élményeken alapulnak. Tudományos szempontból a mesék tanulmányozásával betekintést nyerhetünk egy adott társadalomba. (Flaman 2011)

Egy mese szereplőinek, helyszínének és cselekményének vizsgálatával megérthetjük, hogyan gondolkodnak és cselekszenek az emberek különböző kontextusokban. Ezenkívül a mesék tanulmányozása segíthet a kutatóknak jobban megérteni a nyelv időbeli fejlődését.

A meséket a folkloristák és antropológusok széles körben tanulmányozták, és igyekeztek megérteni e történetek kulturális jelentőségét. Egyes mesék például tartalmazhatnak egy társadalom történetének elemeit, vagy tükrözhetik egy adott kultúra értékeit. Emellett egyes mesék mitológiai vagy vallási hiedelemvilág elemeit is tartalmazhatják, betekintést nyújtva abba, hogyan alakultak ki bizonyos hiedelmek, és hogyan öröklődtek generációkon keresztül.

Az irodalomtudomány bevezette a népmese, a műmese és a valóságmese fogalmát. A mese részben a valóság ábrázolására tesz kísérletet, egy olyan világot próbál bemutatni, amilyen és amilyen lehetne a képzeletben. Ez a népmese és a műmese műfajára egyaránt vonatkoztatható. (Neuhaus 2005)

A kutató munkám során megállapíthatom, hogy a mesék az emberi kultúra fontos részét képezik. Szórakozást és oktatást nyújtanak, valamint betekintést adnak a különböző társadalmak hiedelmeibe és értékeibe. A meséket arra is használják, hogy a tudást generációról generációra adják át, így felbecsülhetetlen értékű információforrássá válnak.

3.2 A mese szerepei

„A gyermek és a neki mesélő szülő között olyan kapcsolat teremődik, amely nélkül nem érdemes élni, és azt a szülőt, aki nem tudja, milyen fontos ez, rá kellene kényszeríteni arra, hogy meséljen a gyermekének.”

(Lázár Ervin)

A mesék a történelem során jelentős szerepet játszottak a kultúra és a társadalom fejlődésében. A gyermekek tanítására, értékek közvetítésére és minden korosztály szórakoztatására használták. Bár sok mese elsősorban a szórakoztatásra összpontosít, mélyebb célt is szolgálnak.

Az ember születése utáni első éveiben tanul a legtöbbet. Természetes folyamatban a mese szerepe felbecsülhetetlen. Hatása van a gyermek beszédfejlődésére, képzelőerejének alakulására, érzelmi gazdagodására, szociális kapcsolatainak fejlődésére. A mese sokrétű, gazdag, mély értelmű műalkotás. A gyermek a mesén keresztül megtanulja felismerni az események közötti összefüggéseket, megtanulja értelmezni a történeteket, és átlátni az egyszerű emberi kapcsolatokat. (Kiss 2006)

A mesékben olyan meghatározó jellemek fordulnak elő, akik a valóságban ugyan nem jelennek meg, de a gyermek később mégis találkozik velük. A gyermek szimpatizál a jókkal és megtanulja felismerni a negatív szereplőket. A mesék morális történetek, erkölcsi tanulságtételként szolgálnak a gyermek számára, hiszen a mesékben a jók törvényszerűen elnyerik jutalmukat, a gonoszok pedig megkapják méltó büntetésüket. (Uo.)

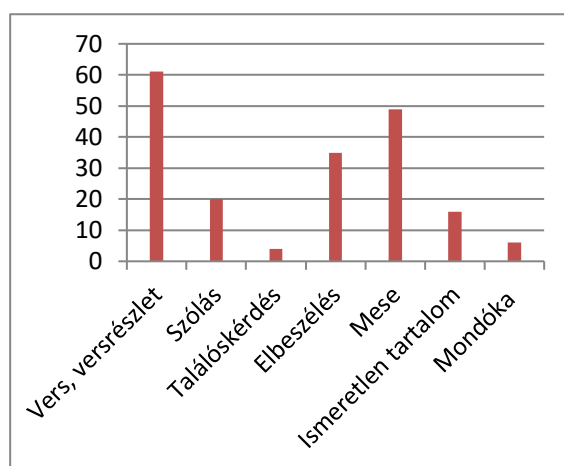
Ha ingergazdag környezettel társul a mesélés mellé, a mese fejleszti a gyermek fantáziáját. A mesehallgatáskor a saját képzelőerejére támaszkodva figyeli a mesét, és a hallottak alapján alakítja ki a figurákat és a jellemeket a képzeletében. Szórakoztat és nevel egyszerre, a gyermek átéli a veszélyt, az örömet, mert a mese hallgatásakor ő is annak a részévé válik. A szókincs fejlesztéséhez is hozzájárulnak a mesék. Ma kevesebb időt töltenek szüleikkel a gyerekek, mint a korábbi időkben. Azokban a családokban, ahol még jelentős a közös beszélgetés, ahol a szülők mesélnek, ott a gyermek megtanul értelmezni, külön tudja választani a valóságot a képzelettől. Kiss úgy látja és a gyermekorvosok kutatásai is igazolják, hogy azoknak a kicsiknek, akikhez mesélnek szülei, jobb az immunrendszerük, kevésbé hajlamosak a megbetegedésekre. A gyermekkori betegségek az érzelmi megterhelés miatt legyengült szervezetet érik erőteljesebben, ez ellen védelmet nyújthat a mesélés. (Uo.)

Saját tapasztalataim alapján is elmondhatom, hogy a mese egy felszabadulást nyújt a gyerekeknek. Egy kedvtelen nap alkalmával, lelkesítésre is remekül használható fel a mese. Az

esti mese keretében fel lehet oldani a napi események által felgyülemelő feszültségeket is. A gyermek számára fontos helyzeteket mesélhetünk el, mintha mással történt volna meg. Meghatározóan fontosak a közösen kitalált történeteket, ahol a gyermek és a szülő közösen alakítja ki a szereplőket, és közösen fűzi az eseményeket.

A mesék olyan értékeket közvetíthetnek, mint a bátorság, a kedvesség és a kitartás. Emellett ablakot nyithatnak a múltba, lehetővé téve az emberek számára, hogy betekintést nyerjenek az elmúlt generációk értékeibe és hiedelmeibe. A meséket emellett a kultúrák közötti empátia és megértés előmozdítására is használják. A közös témák és motívumok felfedezésével az emberek jobban megérthetik a különböző kultúrákat és azok értékeit. Végezetül a meséket a társadalmi kommentárok egyik formájaként is használják. Az olyan témák feltárásával, mint a hatalmi dinamika és a nemi szerepek, a mesék lehetőséget adhatnak arra, hogy az emberek elgondolkodjanak saját társadalmukról és annak értékeiről. Tehát a tündérmesék a történelem során fontos szerepet játszottak a kultúra és a társadalom fejlődésében. (Szilágyi 2007)

A mese egész életünk során velünk van. A tankönyvekben is megtalálhatóak, jelen esetben kiemelve a 2. osztályos tankönyveket, melyek tartalmát egy diagrammal szemléltetem. A megismert könyvekről elmondható, hogy legmagasabb számban a versek, illetve a versrészletek találhatók meg bennük, ez a szövegtípusokból körülbelül 60 darabot jelent. Egy-egy témához kapcsolódóan bevezetésképp, motiváció gyanánt is bármikor felhasználhatóak. Második helyet foglalják el a mesék. Nagy számban jelen vannak ekkor még rövidebb történetek, darabszámot illetően közel 40 olvasható. Ezek után következnek az elbeszélések, a szólások, melyek még jelentős mennyiségben megtalálhatóak. Más szövegtípusok is fellelhetők, többek között találós kérdések, mondókák és akár ismeretlen tartalommal rendelkező szövegek.

1. Diagram: Nemzeti tankönyvkiadó 2. osztályos tankönyvének szövegtípusai

Széplaszné Papp Noémi: *Mi a probléma a másodikos olvasókönyvek irodalmi szövegeivel.*

Könyv és nevelés, URL:

<https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=429>

[2023. 04. 24.]

4. A mesegyűjtemények kiadástörténete

4.1. Az első gyűjtemények

A mesegyűjtemények kiadástörténete érdekes és összetett téma. Nehéz nyomon követni a gyűjtemények pontos eredetét, és még nehezebb meghatározni, hogy mikor kezdték először kiadni őket. Az azonban ismert, hogy a legkorábbi mesegyűjtemények valószínűleg szóban készültek, és generációkon keresztül öröklődtek, mielőtt lejegyezték volna őket.

Úgy vélik, hogy az első írott mesegyűjtemények valószínűleg az ókori Görögországban és Rómában születtek, olyan eposzok formájában, mint az Odüsszeia és az Aeneis. Ezeket a történeteket később könyvekbe gyűjtötték össze, mint például Boccaccio Dekameronját, amelyet 1353-ban adtak ki. A 19. században a gyűjtemények egyre népszerűbbé váltak, majd később az irántuk való érdeklődés egyre nőtt. Napjainkban is ez az érdeklődés a megfigyelhető. A novellagyűjtemények kiadástörténete izgalmas téma, amely az évszázadok során nagy fejlődésen ment keresztül. (Gulyás 2012)

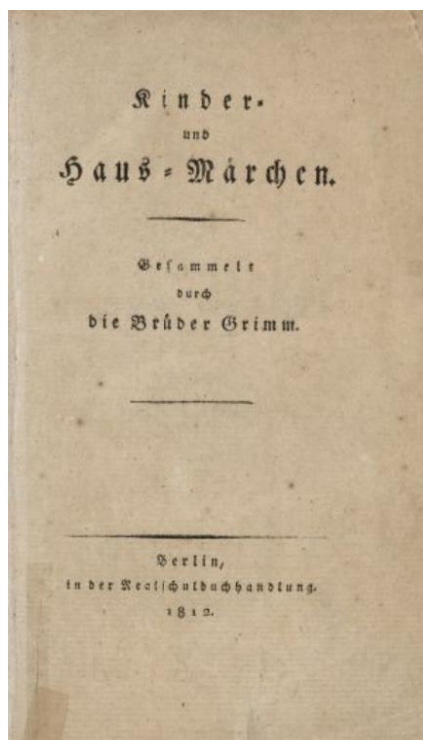
A mese sok ezer éves műfaj. Történetét nem követhetjük nyomon az óegyiptomi papirusztekercseken fennmaradt szövegektől, elég talán elővenni a Bibliát. A Bibliában is vannak mesék, sőt egy igazi mesét is olvashatunk. A mese a kezdetektől fogva beépült irodalmi művekbe. Történetírók felhasználtak meséket a különböző királytörténetekben, az

írók beépítették műveikbe. Később már valódi meséket próbáltak összegyűjteni, mesegyűjtemények jöttek létre. (Nagy 2015)

A 16–18. század az a korszak Európa irodalmában, amikor a mese fontos műfajjá vált. Az európai mesét, más néven a parasztnovellát is erősen befolyásolta az a két évszázados korszak, amikor felsőbb körökben művelték a mesemondást, meseírást. A francia tündérmesék 17. századi formálói. A mesékben a tündérek olyan társadalmi, katonai hierarchiában éltek, mint amilyenben a korabeli francia királyi udvarban élő előkelőségek. Felnőtteknek szánt műfaj volt még ekkor is a mese. Ebben az időben tudatos mesegyűjtés még nem folyt. A vízváltató a Grimm testvérek mesegyűjteménye. (Uo.)

A 19. század elején, 1812-ben jelent meg először a *Kinder- und Hausmärchen*, első kiadása, amelynek 1989-ben adták ki végre a teljes magyar fordítását. Itt jelenik meg először tudatosan a gyermekmese kifejezés. Tulajdonképpen ők voltak azok, akik azt a meseanyagot, amely Európában ismert volt kellőképpen átalakították a gyermekszobák világához. Mivel a német mesekutatás mind a mai napig a Grimm-meséket tekinti népmeséknek, német meséknek és egyáltalán meséknek, valamint minden mesekutató a Grimm- mesékből indul ki, ezért sokat tudunk róluk. Az említett mesegyűjtemény első fordításai 1816- 1817-re tehetőek. Ezek a nyelvek a dán, a francia, a holland és az angol. (Gaede, 2017)

A 19. században a Grimm testvérek kezdték el leírni a népmeséket. Nem ők maguk írták, hanem mások segítségével készítettek belőlük mesegyűjteményt. Az első kiadás közel 200 évvel ezelőtt, 1812-ben jelent meg *Kinder- und Hausmärchen* címmel. 1857-ben jelent meg az utolsó, hetedik kiadás, amely 201 mesét tartalmazott. Ez a gyűjtemény valóban első kézből volt alkalmas a gyermekek számára, és fontos funkciót töltött be a gyermekirodalom fejlődésében a 19. században. (Holmström 2017)

Kinder- und Hausmärchen 1. kötetének első kiadása (1812)

URL: <https://www.grimm-portal.de/viewer/index/> [2023. 04. 18.]

A 19. században támadt igény arra, hogy a szóbeliségből származó történeteket leírják, majd kiadják. Így indult a gyűjtő tevékenység. Teljes mértékben megengedett volt a mesék átírása. A mesegyűjtő úgy dolgozott, hogy meghallgatta a paraszti mesélőt, értelmezte a mesét, majd igyekezett azt úgy papírra vetni, hogy a benne lévő fontos momentumok megmaradjanak az olvasók számára. (Nagy 2015)

Az az elvárás, hogy a mesét úgy kell lejegyezni, ahogy az elhangzik, a 19. század végétől fokozatosan alakult ki. Majd megérkeztünk a 20. századhoz, amikor is a század közepétől lehetőség nyílt a hangrögzítésre, ami később követelménnyé is vált. A világon a legnagyobb gyűjtemény a 19. század utolsó évtizedeiben ténykedő dán Evald Tang Kristensen mesegyűjteménye. Még mindig nem adták ki a teljes gyűjteményt, mert hatalmas mennyiségű mesét tartalmazott. Nálunk a Pátia-lemezek az 1930-as évek végén a Magyar Rádióban készültek. Óriási újdonságnak számított, mert azelőtt csak népzenei felvételek készültek. (Uo.)

Nagy Ilona ugyanakkor azt is megállapította írásában, hogy a 19. század végére állt elő az igény, hogy a meséket szó szerint jegyezzék le. A népmesegyűjtők kidolgozták a maguk gyorsírási módszerét. Az utóbbi fél évszázadban ez hangrögzítéssel készült. A mesekiadás azonban Grimm- mesék óta azt a célt kívánja megvalósítani, hogy gyermekek számára

készüljenek mesekönyvek. Az igazi népmeséket át kell írni a gyermekek számára. A népmesék átírása, stilizálása a 19. században kezdődött, a 20. századra írók kedvtelésévé, gyermekeknek szánt mesekönyvek előállításának módszerévé vált.

A mesék visszaadása Magyarországon már a 19. század végén megindult. A szövegek különböző műfajokba rendezése és az egyes szövegek magyarázata, jegyzetek készítése is elterjedt. Ez a gyakorlat maradt ránk. Egy gyűjtő már eleve kizárólag az általa kedvelt műfajokat gyűjti, a gyűjtött anyagból saját kedve szerint válogat, a kiadásra előkészített anyag szelektált, javított, átírt, olykor lerövidített.

A folklorisztikai mesekutatása, a korai történeti meseanyag vizsgálata másodlagos jelentőségűnek bizonyult, mert a kutatás figyelmének homlokterében más problémák álltak. Az 1890-es évek környékén intézményesülő magyar néprajzi népmesékkal kapcsolatos prioritása egészen az 1990-es évekig, elsősorban a korábbi ismeretek bővítésével egy nagyobb ismeretanyag lejegyzése és közzététele volt. Ez elsősorban két népköltési gyűjteménysorozat keretében ment végbe. (Gulyás 2012)

Az Új Magyar Népköltési Gyűjtemény sorozatában 1940-től tanulmánnyal kísért mesegyűjtemény jelent meg. Ebben az időszakban az irodalom, a folklór és a közvetítő populáris irodalom összefüggéseit érintő történeti vizsgálatok is folytak. A nemzetközi folklorisztikát is jellemző szemlélet, amikor az 1970-es évektől a folklórműfajok előadása, használata, hagyományozódása került a kutatás érdeklődésének középpontjába. (Uo.)

Az egyéniséggkutató irányzat azáltal, hogy a meseszövegek rögzítésén túl a mesemondás társadalmi gyakorlatát és beágyazottságát vizsgálta, a szöveg, az egyén és a közösség összetett viszonyát nézte. A 20. század második felében a folklorisztikai mesekutatás másik legfontosabb feladatának a típuskatalógusok létrehozását tekintette. A nemzetközi típuskatalógushoz igazodó magyar mesekatalógusnak tíz kötete jelent meg, ami nemzetközi összehasonlításban is igen jelentős eredmény. A mesék elemzése sokszor hiányzik, és nemcsak a kísérő tanulmányokból állt. Általában elmondható, hogy a magyar mesekutatás az utóbbi fél évszázadban a meseszövegek értelmezésétől tartózkodott. A pszichoanalitikus meseértelmezés nem volt jelen ezekben az évtizedekben. (Uo.)

Megállapítható, hogy a ma már sokkal nagyobb hangsúlyt fektetnek a szövegtípusok elemzésének. Hétköznapi példákat tekintve akár irodalom órán egy szöveg megismerésének része a szöveg értelmezése, a háttérismeretek bevonása, az író, persze, ha ismert volt életútja. Sok mindent elárul számunkra, hogy mit miért írt le a szerző, milyen volt a lelkiállapota, helyzete, élete. Igazán csak akkor érthetjük meg, mit kívánt közölni a szerző, ha tisztában vagyunk a költői vagy írói képekkel, van háttértudásunk a következtetések levonáshoz.

A hazai történeti mesekutatás az utóbbi egy évtizedben élénkült meg. Benedek Katalin gondozásában, új kiadásban jelent meg a Sárospataki kéziratos mesegyűjtemény, valamint Ipolyi Arnoldnak a 19. század közepéről származó folklórgyűjteménye . Megkezdődött az Arany-család kéziratos mesegyűjteménye és az Eredeti népmesék kritikai kiadásának előkészítése. (Gulyás 2012)

Áttekintés készült a mese szó használatáról és jelentéseiről az 1772 és 1850 közötti magyar írásbeliségben. Sor került néhány 19. századi mesemondó és mesegyűjtő életrajzához, gyűjtői tevékenységének, kapcsolatrendszerének feltárására, illetve munkásságának újragondolására. (Uo.)

Ma több meghatározás is olvasható a mesével kapcsolatban, de lényegében nincs köztük nagy eltérés. Mint ahogy Gulyás Judit által meghatározott fogalmat is ismertettem, elmondhatom, hogy a mese valódi értékkel szolgál, meghatározó műfajjá vált az elmúlt két évszázad során, kezdetben a felnőtteknek szánt műfaj ma már átírt formákban élményt nyújtanak gyermekink számára, segítséget adnak nekik az önkifejezésben.

„A magyar népmese a populáris nyomtatványokon a programszerű folklórgyűjtés megindulásakor, már az 1850-es években kezdetben szórványosan majd egyre inkább tendenciózusan jelen volt, mely közlések közvetlen forrásai kiadott vagy kéziratos magyar népköltési gyűjtemények voltak.” (Domokos 2019, 420.)

4.2. A mesegyűjtemények fontossága

A kötetek kiadása az irodalmi világ alapvető része, mivel lehetőséget biztosít a szerzőknek arra, hogy történeteiket szélesebb közönség előtt is bemutassák. A gyűjtemények jellemzően olyan szövegeket tartalmaznak, amelyek valamilyen módon, gyakran közös téma vagy műfaj által kapcsolódnak egymáshoz. Ez lehetővé teszi a szerzők számára, hogy különböző témákat és stílusokat fedezzenek fel anélkül, hogy egy egész regényt kellene írniuk.

A mesegyűjtemények az olvasók számára is változatosabb történetekkel szolgálhatnak, mint amilyeneket általában egyetlen regényben találnának. Egy gyűjtemény például tartalmazhat különböző műfajú történeteket, például horror, sci-fi és fantasy, vagy akár különböző korszakokból származó történeteket is. Ezenkívül a gyűjtemények segíthetnek a szerzőknek abban, hogy saját területük szakértőjeként mutakozhassanak be azáltal, hogy bemutatják írói képességeiket és témakínálatukat. (Nagy 2015)

A mesegyűjtemények közzététele továbbá segíthet a szerzőknek hírnevük öregbítésében, mivel az olvasók átfogó képet kaphatnak munkásságukról. Végezetül a novelláskötetek segíthetnek a szerzőknek új közönséget elérni, mivel gyakran szélesebb körben forgalmazzák és terjesztik őket, mint az egyes regényeket. A kiadásuk fontos része az irodalmi világnak, mivel lehetőséget nyújt a szerzőknek, hogy bemutassák munkájukat és új közönséget érjenek el.

A mesegyűjtemények érdekes jelenségek az irodalmi világban. Gyakran egyazon szerző történeteinek gyűjteménye, de lehet különböző szerzők történeteinek gyűjteménye is. Számos formában megtalálhatók, az antológiáktól kezdve a magazinokon át a könyvekig. A gyűjtemények remek lehetőséget kínálnak az olvasók számára, hogy különböző műfajokat, szerzőket és stílusokat fedezzenek fel. Betekintést nyújthatnak egy adott szerző vagy műfaj időbeli fejlődésébe is. Például egy szerző történeteinek gyűjteménye bemutathatja, hogyan fejlődött az írói munkásság az évek során. Emellett a gyűjtemények lehetőséget adhatnak az olvasóknak arra, hogy ismeretlen szerzőket vagy műfajokat fedezzenek fel, vagy hogy jobban megértsék kedvenc szerzőik műveit. A mesegyűjtemények az irodalom tanulmányozásához is hasznosak, mivel a szövegek széles skáláját kínálják egy helyen. Azzal, hogy megvizsgálják, hogyan közelítik meg a különböző szerzők a hasonló témákat, az olvasók értékes betekintést nyerhetnek a történeteket alkotó különböző elemekbe. Emellett a gyűjtemények

tanulmányozása segíthet az olvasóknak fejleszteni saját írói készségeiket és technikáikat azáltal, hogy megnézik, más szerzők hogyan dolgozták fel történeteiket. (Domokos 2019b)

4.3. A magyar történeti mesekutatás

A történetmesélés az emberiség hajnala óta létező kommunikációs forma. Arra használták, hogy tudást, értékeket és hiedelmeket adjanak át egyik generációról a másikra. A történetmesélés fontos eszköze a kulturális örökség megőrzésének és az egyének közös identitástudatának megteremtésének. A legújabb kutatások szerint a történetmesélés pozitív hatással lehet a fizikai és mentális egészségre is. Javíthatja a memóriát és a megismerést, csökkentheti a stresszt, növelheti az empátiát és elősegítheti a kommunikációs készségeket. Emellett a történetmesélés terápiás eszközként is használható, hogy segítsen az embereknek megbirkózni a traumával.

„A magyar folklorisztikai kutatások a kezdetektől fogva számolnak a szájhagyományozó népköltészet és a nyomtatott írásbeliség kölcsönös egymásra hatásának jelenségével, különösen igaz ez az állítás a mesekutatásra, bár önálló kutatási irányként ez idáig nem jelentkezett. Nem igényel különösebb bizonyítást, hogy a populáris olvasmányok segítették és folytonosan alakították a szóbeliségből gyűjtött szövegeket, így a meséket is, melyeket nagy földrajzi területeken terjesztettek és egységesítettek szüzséket, motívumokat, formulákat.” (Domokos 2019b, 419.)

A történetmesélés a társadalmi változások előmozdítására is használható, mivel cselekvésre ösztönzi az embereket, és elősegíti a társadalmi igazságosságot. Ezek által az emberek megismerhetnek különböző nézőpontokat, kultúrákat és történelmeket, amelyek egyébként ismeretlenek vagy elérhetetlenek lennének számukra. Összességében a történetmesélés felbecsülhetetlen értékű eszköz az emberek összekapcsolására, a megértés előmozdítására és a tartalmas élmények létrehozására. Az utóbbi két évszázadban a tündérmesék kapták a legnagyobb figyelmet, viszont a magyar meseközlésben szórványosan indultak meg, csak a 18. század utolsó éveiben. Tündérmese gyűjtemények Itáliában a 16., Franciaországban a 17. század végén, német nyelvterületen pedig a 18. század jelentek meg. (Gulyás 2012)

A 18. század végén és a 19. század elején magyar kéziratban megmaradt meséket két tudományág vizsgálja. A szövegek lejegyzését közvetően jött létre a két diszciplína, és ekkor határozta meg a kutatási tárgyat, a szövegek, műfajok és életművek kanonizációját. A vizsgálandó szövegek tudományági felosztása csak a 19. század végégre valósult meg. (Kósa 2001)

Gaál György 1810-es években gyűjtött magyar nyelvű meséit rendezte sajtó alá Kazinczy Gábor és Toldy Ferenc, majd a Magyar Népköltési Gyűjtemény III. kötete számára válogatott Arany László és Gyulai Pál Orbán Balázs, Benedek Elek és Sebesi Jób gyűjtései mellett az akkor már nem élő Kriza János hagyatékából is. Ipolyi Arnold 1846 és 1858 közötti kéziratos népmesekorpuszának egy részét jelentette meg Kálmány Lajos a Magyar Népköltési Gyűjtemény XIII. kötetében. A következő évtizedekben szinte kizárólag Erdélyben fordult az érdeklődés a történeti meseanyag kiadása felé.

Az ötvenes években kezdődött Faragó József mesekiadó munkássága. Először ő is a Kemény Zsigmond Társaság pályázatára benyújtott szövegek közül válogatott ki egy kötetnyit (A szegény ember vására, 1955), majd Arany László meseszövegeiből közölt. Ezt követte Benedek Elek gyűjtött és fordított meséinek publikálása. (Szakál 2009)

Magyarországon Kovács Ágnes foglalkozott történeti mesekutatással. Az 1956-os Székely Népköltési Gyűjteményben ő gondozta Kriza János megtalált hagyatékának meseszövegeit. 1960-ban Banó István és Dömötör Sándor jelentették meg Berze Nagy János mesehagyatékát, amelyben saját gyűjtései mellett más, a hagyatékból előkerült 19. századi kéziratai is napvilágot láttak (Régi magyar népmesék. Berze Nagy János hagyatékából. (Szakál 2009)

„A 19. század közepén népszerű olvasmánytípusok (például kalendárium, ponyva, iskolai olvasókönyv, mesekönyv) magyar népmeseként megjelent szövegeket „hivatalos” folklórgyűjteményekből vettek át, számos, eddig kevésbé reflektált példa is a rendelkezésünkre áll. Egy dunántúli és egy tiszántúli nyomdász, a magyaróvári Czéh Sándor és a szarvasi Réthy Lipót 1853-ban és 1854-ben megjelent több ponyvakiadványának forrása Ipolyi Arnold illetve Erdélyi János gyűjteményei voltak. Ipolyi az 1840-es évek második felétől kezdett nagyarányú népköltészeti gyűjtésbe gyűjtőhálózata segítségével. Az így összeállt kéziratos folklórgyűjtéséből 1851-ben több népmesét is továbbított Czéh Sándornak, melyek közül legalább kettő bizonyosan megjelent ponyván.” (Domokos 2019b, 420.)

A szakdolgozatban megismert mesegyűjtemények nagy hatást gyakoroltak a mindennapi életre. A Grimm testvérek mesegyűjteménye után egyre több kiadás látott napvilágot. A kutatómunka során megismert kiadásokat egy táblázatban fogalom össze, így láthatóvá válik, hogy mekkora számban jelentek meg.

Kiadás éve	Mesegyűjtő	Gyűjtemény címe
1812	Grimm testvérek	Kinder- und Hausmärchen
1857-60	Kazinczy Gábor és Toldy Ferenc	Gaál György magyar népmesegyűjteménye I-III.
1882	Kazinczy Gábor és Toldy Ferenc	Székelyföldi gyűjtés
1914	Kálmán Lajos	Ipolyi Arnold mesegyűjteménye
1937	Berde Mária	Fótonfót király
1938	Berde Mária	A gyémánt emberke
1941	Berde Mária	Az árva királyfi
1941	Ősz János	A csudatáska
1955	Faragó József	A szegény ember vására
1956	Kovács Ágnes- Kriza János hagyatéka	Székely Népköltési Gyűjtemény
1960	Banó István és Dömötör Sándor - Berze Nagy János mesehagyatéka	Régi magyar népmesék. Berze Nagy János hagyatékából
1965	Faragó József- Arany László szövegeiből	Fehérlófia
1963	Bodgál Ferenc- Istvánffy Gyula 19. századi gyűjteménye nyomán	Palóc népköltési gyűjtemény
1967	Faragó József- Benedek Elek meséi	A táltos asszony
1969	Faragó József- Ősz János hagyatékából	Az élet vize
1972	Olosz Katalin. Kolumbán István meseanyaga	A kecskés ember

Kiadás éve	Mesegyűjtő	Gyűjtemény címe
2004	Benedek Katalin- Szilcz István gyűjteménye	A három vándorló királyfirul való Historia. A sárospataki kéziratos gyűjtemény 1789
2006	Benedek Katalin- Ipolyi Arnold mesegyűjtés	A tengeri kisasszony. Ipolyi Arnold kéziratos folklórgyűjteménye egész Magyarországról 1846-1858
2009	Olosz Katalin- Szabó Sámuel nyomán	Erdélyi néphagyományok 1863-1884
2009	Zakariás Erzsébet	Vót, hol nem vót

1. táblázat: A mesekiadások évszám szerinti felsorolása

Forrás: SZAKÁL Anna (2011): Egy mesegyűjtemény kiadásának margójára. (Vót, hol nem vót. Moldvai csángó népmesék. Összeállította: Zakariás Erzsébet. Koinónia, Kolozsvár.

Etnoszkóp, I. (1) 131–138. [2023. 01. 13.] URL:

<https://etnoszkop.blogspot.com/2012/09/szaka-anna-egy-mesegyujtemeny.html>

4.4. A Grimm- mesék

A magyar történeti mesekutatásra nagy hatást gyakoroltak a német nyelvterületen megjelent Grimm mesék, így a dolgozatom következő részében ennek részletezésével foglalkozom, illetve, hogy ezek a mesék mit eredményeztek a más nyelvterületekre, megjelentek e a német nyelvű mesék fordításai. A mese ismerté és fontossá tétele milyen változásokat hozott magával, mint felfogásban, fejlődésben, értelmezésben.

„Hogyan, honnan jöhetett konkrétan Grimmék elkötelezettsége? A két ifjú egyetemista egyik oktatója Friedrich Carl von Savigny volt, akinek révén a testvérek megismerkedtek Brentano Clemensszel és Achim von Arnimmal. Új ismeretségeiknek köszönhetően bekerültek a heidelbergi romantikusok körébe, amely a német népköltészet támogatásával és népszerűsítésével foglalkozott.¹⁴ Sőt Armin felhívása után maguk is részt vettek a dalgyűjtésben.¹⁵ Innen már csak egy lépés volt az, hogy a később nyelvészetet tanító-kutató Jacob és Wilhelm elszánja magát a Kinder- und Hausmärchen elkészítésére.” (Gombos 2021, 5.)

A Grimm testvérek meséi népmesék gyűjteménye, amelyet Jacob és Wilhelm Grimm állított össze és adott ki a 19. század elején. A meséket felhasználták az irodalomban, a filmben és a televízióban, és a média különböző formáiban adaptálták őket. A történetek gyakran vidéki, germán környezetben játszódnak, és olyan karakterek szerepelnek bennük, mint boszorkányok, óriások, trollok, törpék és beszélő állatok. Ezek a mesék gyakran tartalmazznak mágikus, fantasztikus és erkölcsi elemeket. Sok ilyen történetet arra használtak fel, hogy erkölcsi leckéket tanítsanak a gyerekeknek, például a másokkal való kedvesség és a rászorulóknak megsegítésének fontosságára. (Domokos 2020)

A történetekben gyakran szerepelnek bátor, hűséges és találékony karakterek is. A Grimm-mesék évszázadok óta szerves részét képezik az európai kultúrának, és hatásuk ma is érzékelhető. A történeteket számos nyelvre lefordították, és a mai napig a világ minden táján olvassák a gyerekek. (Uo.)

A 19. században Európában a mesegyűjtés és kiadás mintájává vált a Grimm-mesegyűjtemény. A magyar folklórkutatás története elválaszthatatlanul összeforrt a Grimm testvérek nevével. A Grimm-gyűjtemény nem csupán a mesék módszeres tanulmányozására volt hatással, de magát az élő és szüntelenül formálódó, szóbeli és írásbeli forrásokból egyaránt táplálkozó meseismeretet is számottevően befolyásolta. Gazdagította és bizonyos szempontból egységesítette a szaktudományos folklorisztika kialakulását. (Uo.)

A mesekiadás modelljének tekinthetjük, hiszen hatásuk Magyarországon 20. századi írástudatlan mesemondók esetében is kimutatható. Erősen észrevehető a 19. században, hiszen

mesegyűjtés csak az ő munkájuk után, annak nyomán indult meg német és nem német területeken egyaránt. A Kinder- und Hausmärchen a maga korában kiadásokon vagy fordításokon keresztül elérte az európai művelt rétegeket, soraikban a hasonló célokra fellelkesült írókat, lelkészeket és más, nemes és nem nemesi származású értelmiségieket. (Nagy 2015)

4.5. A Grimm-mesék a magyar irodalomban

„Szinte nincs is egy országban rangos folklorisztika, ha külön és többször nem foglalkoztak a Grimm-mesékkal. Szerencsére nálunk sincs másképp: több, egymást követő nemzedék vizsgálta a Grimm-mesevilág hatását a magyar folklorra.” (Voigt 2012, 27.)

A Grimm testvérek világhírű mesegyűjteménye több mint kétszáz évvel ezelőtt jelent meg először, melyet életükben, változó tartalommal még további hat kiadás követett. A gyűjtemény meseszövegei nem mondatóak igazi népmeséknek, abban az értelemben, hogy azok a szóbeliségben nem, vagy nem a közölt alakjukban léteztek, ugyanakkor nem is műmesék, a régi és népi szövegemlékeket kívántak bemutatni. (Domokos 2019)

A Grimm testvérek szövegalakító eljárása során nem csupán egy nagy hatást gyakorló szöveggyűjteményt hoztak létre, de a könyvmese műfajának megteremtésével megalkották a népmese leírt formáját is. A Grimm testvérekkel a mesekutatásnak újkorszaka kezdődött, az itt közölt történetek ugyanis hosszú időre meghatározták, hogy mit tekint az európai értelmiség népmesének és, hogy mi módon kell azokat közzétenni. (Nagy 2015)

A 19. században egész Európában a mesegyűjtés és mesekiadás mintájává vált a gyűjtemény. A 19. századi magyar folklórkutatás, különösen a népmesegyűjtés, népmesekiadás és értelmezés története elválaszthatatlanul összeforrt a Grimm testvérek nevével. Az első magyar mesegyűjteményként számontartott Mährchen der Magyaren előszavában Gaál György éppen a Grimm testvérek munkájára hivatkozik gyűjteménye keletkezése . Megjegyzése azt bizonyítja, hogy a testvérek gyűjteményének ismeretében folytatta mesegyűjtését. (Domokos 2019)

Arany László meseszövegeiből láthatóvá válik, hogy számára a népmesei stílusideált egyértelműen a Grimm-mesék képviselték, őket valóban mintának tekintette saját gyűjteménye összeállításánál. Ezek a mesék nagyban meghatározták azt a narrációs módot, amely a magyar népmesék elbeszélő stílusaként rögzült a köztudatban. E stílus kialakításában ily módon, közvetve a Grimm-mesék is szerepet játszottak. (Uo.)

A Grimm-mesék a magyar mesemondókra, magyar mesekincsre gyakorolt hatásának megfogalmazását nagyban nehezíti, hogy a gyűjtések során azonosított olvasmányhatást a

gyűjtők sokáig nem vették figyelembe. Nálunk csak a 19. század második felétől kezd a gyűjtői érdeklődés az olvasmányok szövegrészeire is kiterjedni. A szelekciós eljárás azt eredményezte, hogy az egyes szövegeket, szövegrészleteket, melyek az adatközlők emlékezetében éltek közvetve vagy közvetlenül az írásbeliségből kerültek a szóbeliségbe eleve nem is jegyezték le, vagy ha igen, népmesegyűjtésekben nem tették azokat közzé, hiszen nem tekintették azokat fontosnak. (Uo.)

A gyerekeknek szóló magyar nemzeti irodalom megalapozásakor fontos szerep jutott a korábbi mesegyűjtemények fordításainak, amelyek ekkor váltak a gyerekirodalom meghatározó részévé. A Grimm- meséket tekintve a szövegközlés mai napig folyamatos, hiszen újra és újra jelennek meg a mesék, amelyek a könyvpiacra biztosan sikernek számítanak. A Grimm-mesék első fordítója jelenlegi ismereteink alapján Karády Ignác volt, aki az 1840-es években adta ki Regék című mesefordítását. Gyermekeknek szóló válogatást nyújtott különböző német mesekönyvekből. (Uo.)

4.6. Hogyan váltak a Grimm- mesék magyar népmesékké?

A Grimm-mesék népmesévé válására felhívták a figyelmet. Megállapították, hogy egy 1900-as évek legelejéről, Heves megyéből származó, a az ott rögzített mesegyűjtésben több szöveg is Grimm-származék volt fellelhető. Hogy hogyan kerülhettek a Grimm-mesék a faluba? Több lehetséges útvonalat lehetőség is számításba vehetünk, például, hogy a városi családoknál dolgozó falusiak hazatérve elmesélték a tanult meséket. (Domokos 2020)

A vizsgálódásom során megállapíthatóvá vált, hogy a Domokos Mariann által ismert, Heves megyéből származó mesék szájról- szájra terjedtek, de önmagukban több Grimm-elemet, szövegrészleteket tartalmaztak. Mai napig megfigyelhető, hogy egy-egy mesének több változata is kering, tájegységektől függően, hol melyik a legelterjedtebb. Színesítették ezeket a szövegeket a tájszólásaikkal, saját érzelmeikkel, vicceikkel.

A szépen illusztrált, polgári gyerekeknek szóló mesekönyvek sok Grimm-szöveget dolgoztak fel. Akár egyéni olvasás, akár közösségi alkalmak, vagy felolvasás révén a mesék elterjedését és változatképződését biztosíthatták. Végül meg kell említeni, hogy a Grimm-mesék a magyar nyelvű iskolai tankönyvekbe is bekerültek, jelenlétük a 19. század közepe óta megfigyelhető. A 20. századi szóbeli meseismeretre Benedek Elek mesekiadványai milyen óriási hatást gyakoroltak. Benedek Grimm-fordításköteteinek hatalmas jelentősége van a magyar meseismeret alakulására. 1904-ben három válogatáskötetet is közölt a Grimm-testvérek meséiből, melyek számtalan alkalommal kerültek a későbbiekben újrakiadásra. A

Grimm-mesék magyar szájhagyományozásban való megjelenését és vándorlását még számos további példa támaszthatja alá. A 20. századra kialakult a magyar népmesének egy sajátos, a Grimm-mesékre visszavezethető, hagyományos rétege. (Domokos 2020)

Ez a folyamat a 19. században kezdődött, a század végére már egy hatalmas, fordításokon és átdolgozásokon alapuló nyomtatott, írásban vándorló magyar Grimm-szövegkorpusz állt a különböző társadalmi rétegekhez tartozó olvasók és hallgatók szolgálatára. Mire a 20. századi mesegyűjtések megindultak, addigra több, a Grimm testvérek nevével fémjelzett mesegyűjteményből származó szövegek váltak magyar népmesévé. (Uo.)

5. A mesefelfogások változásai

5.1. A mesék régen és ma

A gyermekek számára a mesék által közvetített elméletet nem kísérte az 20. század elején a gyakorlat, azaz a játék. Ellenkezőleg, a Tanácsköztársaság fenntartotta a gyermekmunkát. Magyarországon nem számított olyan fontosnak a mese, mint aminek ma szükségét látjuk. A gyermek apró felnőtt, aki dolgozni jár. A mesével ellentétben a vallás kapott nagyobb szerepet, viszont ez által a Bibliában megjelelő mesék, mesés elemek, csodák jelenléte is eljutott a gyermekekhez. (Gangó 2014)

A mesék fontos szerepet játszanak a szocializációban a különböző korszakokban. Az írásbeliség megjelenése előtt a mesék és mítoszok voltak a kizárólagos eszközei a felnőttkorhoz szükséges ismerteke és tapasztalatok átadásának, amit a gyermekhez közelálló felnőttek meséltek el. Az írásbeliség terjedésével a gyermek már viszonylagos önállóságot is kapott a mesék kiválasztásában és elolvasásában, a felnőtt ebben és az olvasottak befogadásának segítségével már kevésbé tudott részt venni. (Szilágyi 2007)

Az írásbeliség kialakulásától kétféle módja volt a mesélésnek. A meglévő történetek közül válogattak a felnőttek valamilyen szempont szerint, vagy a fejlődés segítésére ők írtak történeteket. A meglévő történetekből való válogatás a kedvezőbb. A már kialakult mesék tartalmukat, az általuk közvetített értékrendet és nyelviségüket tekintve letisztult alkotások. A fejlesztés céljával írt történetek sokszor túlhangsúlyozottak, alárendelik a tartalmat, ezért ezek az úgynevezett tanmesék nem váltják be a hozzájuk fűzött reményt. (Nyitrai 2016)

A mesékben rejlő személyiségalkotó hatás implicit módon működik. Tudományosan a mesék több szempontból is tanulmányozhatók. Például a pszichológia szemüvegén keresztül elemezhetők, hogy megértsük, hogyan alakítják hiedelmeinket és attitűdjeinket. Emellett

nyelvészetileg is tanulmányozhatók, hogy megértsük, hogyan fejlődött a nyelv és a mesemondás az idők során. (Bettelheim 1985)

A meséket evolúciós szempontból is tanulmányozták, mivel a múltban adaptív célt szolgálhattak az emberek túlélésének elősegítésében. Végül szociológiai szempontból is tanulmányozhatók, hogy megértsük a társadalomban betöltött szerepüket és azt, hogy miként tükrözik a kulturális értékeket. Mindent egybevetve a mesék egyedülálló ablakot nyújtanak számunkra a múltunkba, és segíthetnek jobban megérteni önmagunkat és a mai világot.

A mesék évszázadok óta ismertek, és arra használták őket, hogy fontos erkölcsi leckéket tanítsanak a gyerekeknek. Bár ezeket a történeteket gyakran pusztán szórakozásnak tekintik, értékes betekintést nyújthatnak az emberi viselkedésbe is. A legújabb kutatások kimutatták, hogy a mesék segíthetnek a gyerekeknek problémamegoldó készségeket tanulni, empátiát fejleszteni és megérteni tetteik következményeit. Megállapították, hogy azok a gyerekek, akik meséket olvastak, jobban felismerték a szereplők érzelmeit és jobban bele tudtak élni azokba. Emellett a mesék segíthetnek a gyerekeknek abban, hogy kritikusabban gondolkodjanak saját életükről és az őket körülvevő világról. (Szilágyi 2007)

5.2.. A mese szerepe a személyiségfejlődésben

A meséket évszázadok óta használják arra, hogy a gyerekeket erkölcsre, társadalmi viselkedésre és életvezetési készségekre tanítsák. A legújabb kutatások szerint ezek a történetek a személyiségfejlődésben is fontos szerepet játszhatnak. A mese elsősorban a felnőttek műfaja. A felnőttek világról vallott elképzeléseiket, egyéni életük örömeit, gondjait, vágyait, a mesével fejezték ki. Minden kérdés, ami az embert egyáltalán érdekelheti, a mesében központi helyet kap. A gyerekek számára viszont a mese ezzel a teljes világképpel azt a lehetőséget adja, hogy életkoruknak, tudásuknak megfelelően azt értsék meg belőle, amire képesek. (Nagy 2015)

A kutatómunka során megismert tanulmányok szerint a mesék segíthetnek a gyermekeknek az identitástudat kialakításában, valamint elősegítik a rugalmasságot, a kreativitást és az önhatékonyt. Például azok a történetek, amelyekben a szereplők legyőzik a nehézségeket, segíthetnek a gyermekeknek kifejleszteni az önhatékony érzését, vagyis azt a hitet, hogy képesek sikerrel járni a kihívást jelentő helyzetekben. Hasonlóképpen, a varázslatos lényekről és fantasztikus helyszínekről szóló történetek kreatív gondolkodásra és képzeletük felfedezésére ösztönözhetik a gyermekeket.

Emellett a mesékben gyakran szerepelnek olyan erkölcsi értékeket képviselő szereplők, mint a kedvesség és a bátorság, ami segíthet a gyermekeknek saját erkölcsi

normáik kialakításában. Összességében a mesék értékes tanulságokkal szolgálhatnak a gyermekek számára, amelyek segíthetnek személyiségük formálásában és felkészíthetik őket az élet kihívásaira. (Uo.)

A gyermek számára fontos a mese, de nem mindegy, hogy milyen formában jutnak hozzá. Felolvassuk, vagy leültetjük a TV elé, nézze a mesefilmet, esetleg egyedül, viszont ebben az esetben, ha kérdése lenne sajnos nincs kihez fordulnia. Egyes szülők bevezették otthon, hogy a kisgyermeknek egyik este mesekönyvből mesélnek, másik este diavetítést tartanak. Jó hatást gyakorol a gyermekre, ha maga választhatja meg a mesét. A szülőknek alkalmazkodni kell a gyermek életkori sajátosságaihoz. (Szilágyi 2007)

Azoknak a kisgyermeknek, akiknek mesélnek otthon, élénkebb a fantáziájuk, és jobb a rajzkészségük is, mint azoknak, akik otthon nem részesülnek mesélésben. Egészen kicsi korban a gyermek nem tudja még elválasztani a mesét és a valóságot, ezért jó, ha közvetlenül kérdezhet és választ kaphat a szülőtől, a felnőttől. A klasszikus mesében a jó elnyeri jutalmát, a gonosz a büntetését. A modern mesékben ez nem mindig van így, így a kapott tanulság sem mindig a jó cselekedetek függvénye. (Uo.)

A médiában keveset lehet hallani a mesékről, a kereskedelmi televíziós csatornákból kiszorult a mese. Szükséges lenne visszatérni oda, hogy a gyermek bölcsődés és óvodáskorban megtanul játszani. Ismereteink alapján a gyermek számára maradandó élményt nyújt, ha a szülő fejből mondja a mesét, mert így természetesebb, élményszerűbb, barátságosabb a hatása. Az érzelmi kapcsolat a szülő és a gyermek között szorosabbá válik. (Uo.)

Szilágyi megállapította, hogy azáltal, hogy a mesék biztonságos teret biztosítanak a gyermekek számára a nehéz témák felfedezéséhez, segíthetnek nekik kifejleszteni a saját életükben a nehéz helyzetekkel való megbirkózáshoz szükséges készségeket. A pszichológiai előnyök mellett a mesék fontos kulturális információkkal is szolgálhatnak. A népszerű történetek különböző kultúrákban használt változatainak felfedezésével az olvasók betekintést nyerhetnek a különböző nézőpontokba és értékekbe. Például a Grimm testvérek "Hamupipőke" változatának összehasonlítása ugyanennek a történetnek a kínai változatával értékes betekintést nyújthat abba, hogy a különböző kultúrák hogyan látják a nemi szerepeket és a családi dinamikát. Továbbá számos mese alapja a folklór és a mitológia, amelyek révén az olvasók megismerhetik az ősi hiedelmeket és hagyományokat. (Uo.)

5.3. A mese oktató- nevelő szerepe

A mesék évszázadok óta a kultúra részét képezik, és régóta használják őket a gyermekek nevelésére. A mesék egyedülálló oktatási lehetőséget nyújtanak, mivel képesek úgy tanítani a gyerekeket, hogy közben szórakoztatják is őket. A mesék gyakran tartalmaznak erkölcsi tanulságokat, például a becsületesség, a kedvesség és a kemény munka fontosságáról, ami jótékony hatással lehet a gyermekek fejlődésére. Ezenkívül a mesék segíthetnek a gyermekeknek fejleszteni a képzelőerejüket és a kreativitásukat. Az élénk képi világ és a fantáziadús karakterek használata révén a mesék kreatív gondolkodásra ösztönözhetik a gyermekeket. (Kiss 2006)

A mesék továbbá segíthetnek a gyermekeknek a különböző kultúrák megismerésében, mivel sok mese különböző kultúrákban és hagyományokban gyökerezik. Végezetül a mesék segíthetnek a gyermekeknek a nyelvi készségek elsajátításában azáltal, hogy hangos olvasásra vagy a történetek eljátszására ösztönzik őket. Összességében a mesék számos területen hatékony eszközei lehetnek a gyermekek nevelésének.

A szórakoztatás és a nevelés egyedülálló kombinációjának felhasználásával a mesék felhasználhatók arra, hogy a gyermekeket fontos életre szóló leckékre tanítsák, miközben a képzeletüket is megmozgatják. A mese szimbolikus formában hordoz üzeneteket, nevel, tanít illetve szórakoztat. Rejthet az olvasó számára gyakorlati tapasztalatokat, egy útmutatást ad számunkra, hogyan kell helytállni bizonyos helyzetekben. A gyermek a saját sorsát éli át a mesében, és a mesehős jutalmával ő is megjutalmazva érzi magát. A mesével a gyermek gondolkodásának, fejlődésének helyes alakulását a mesélés megfelelő módja alakíthatjuk ki. (Nagy 2008)

A fejlődés során a gyermek érdeklődési köre egyre tágul. A mese akkor jó, ha témája igazodik ehhez a változáshoz, és amelyből megtanulhatja, hogyan lehet elérni a célokat és megoldani a nehézségeket. A leegyszerűsített és lerövidített, egyperces mesék gyakran elveszítik az eredetiben körülírt konfliktust, jelentőségét veszti egy-egy meghatározó motívum, így fontos, hogy eredeti szöveggel találkozzanak a gyermekek, melyben minden mozzanat érthető lesz számukra. Ha például kiemelünk a szövegből egy karaktert, eseményt, cselekedetet, akkor a gyermek számára nem lesz érthető a szöveg, így a történet végén nem tölti be a jó érzés, miszerint a gonosz elnyeri büntetését, a jó pedig elnyeri jutalmát.

5.4. A mesehősökkel való azonosulás

A mesehősök évszázadok óta azonosulási forrást jelentenek a gyermekek és a felnőttek számára egyaránt. Az irodalomban a meséket arra használták, hogy erkölcsi iránytűt nyújtsanak, és hogy megtanítsák a leckét a megpróbáltatások leküzdéséről. Az elméletek szerint a mesehősökkel való azonosulás fontos része az egyén önismeretének kialakulásának. Ez az azonosulás megmutatkozik abban, hogy a gyerekek gyakran öltöznek be kedvenc mesehősüknek, vagy játsszák el a történeteket a saját életükben.

A mesehősökkel való azonosulási folyamatot úgy gondolják, hogy az egyén biztonságos és ismerős környezetben fedezi fel saját identitásának különböző aspektusait. Ez lehetővé teszi az egyének számára, hogy különböző szerepekkel és viselkedési formákkal kísérletezzenek anélkül, hogy félniük kellene a valós következményektől. Emellett lehetőséget biztosíthat a gyermekek számára az empátia fejlesztésére, mivel azonosulhatnak a hasonló küzdelmekkel vagy kihívásokkal küzdő szereplőkkel. Ez segíthet a gyerekeknek megtanulni, hogyan tudnak jobban eligazodni saját érzelmeik és interperszonális kapcsolataik között. (Flaman 2011)

A mesehősökkel való azonosulás az önkifejezés egyik formájának is tekinthető. Azáltal, hogy az egyének magukra ölthetik ezeknek a karaktereknek a tulajdonságait és történeteit, olyan módon fejezhetik ki magukat, amely egyszerre értelmes és biztonságos. A kreativitásnak és a képzeletnek is teret adhat, mivel az egyének különböző forgatókönyveket és lehetőségeket fedezhetnek fel olyan módon, amely egyszerre élvezetes és tanulságos. Összességében a mesehősökkel való azonosulás a fejlődés és az önkifejezés fontos részét képezi a gyermekek és a felnőttek számára egyaránt. Biztonságos teret nyújt az identitás különböző aspektusainak felfedezéséhez, az empátia elsajátításához és a kreatív önkifejezéshez.

A mesék jellemzően a főszereplők hőstettei körül forognak. Ide tartoznak az olyan szereplők, mint a hercegek, hercegnők, mostohaanyák, koldusok, pásztorlányok. Sok pozitív hős van, néhány kivételtől eltekintve. A fő cselekmény róluk szól. Sok gyermek választja ki a kedvenc könyvének egyik szereplőjét, akivel azonosulni tud. Ez a karakter testesíti meg a vágyait és érzéseit, így levezetheti a benne felgyülemlett feszültséget. (Uo.)

Az emberek szereti a meséket. Egyesek olvasni, mások hallgatni, vagy éppen nézni. A mese elvarázsol bennünket, egy másik világba csöppenhetünk általa, ahol mindent szabad, s ahol bármire képesek lehetünk. Válhatnak belőlünk királykisasszonyok, hercegnők belebújhatunk bármelyik kedvenc mesebeli szereplőnk bőrébe. Egy biztos, hogy kalandokban lesz részünk. Ez lehet megoldás a mi saját gondjainkra. Nem kell azon

gondolkodnunk, azon rágódnunk, szimplán elég csak elolvasni egy mesét és segíteni fog nekünk a lelki gondjaink átvészelésében. A gyerekek is így vannak ezzel. Egy felnőtt ember el sem tudja képzelni, hogy milyen érzelmi kríziseken mehet keresztül. De ha szeretné tudni, nem kell rögtön szakemberhez fordulni, elég csak meséket felolvasni a gyermeknek, s ő gond nélkül kiválasztja majd azt, mely számára a megfelelő. Sűrűbben fogja emlegeti, felolvasását többször kéri, a szülő ezáltal megtudhatja, hogy gyermeke épp milyen érzelmi válságon megy keresztül. Erről beszélni ő ugyan nem tud, de a mese elárulhatja számunkra, amit tudnunk kell. (Uo.)

6. Összegzés

A mesék olyan történetek, amelyek generációkon keresztül, gyakran szóban öröklődnek, és gyakran folklórnak tekinthetők. Szinte minden kultúrában megtalálhatók, és kultúránként nagymértékben eltérhetnek egymástól. A mesék gyakran tartalmazzak fantáziaelemeket, például mágikus lényeket, isteneket vagy természetfeletti eseményeket. Gyakran tartalmazznak erkölcsi tanulságokat vagy témákat is, és felhasználhatók bizonyos szokások vagy hiedelmek eredetének magyarázatára. A meséket használhatják szórakoztatásra vagy nevelésre, valamint bölcsesség átadására is.

A történetmesélés képessége az idő múlásával alakul ki. A gyermek a történet egyes részeiben felfedezi és felismeri, hogy mi nem igaz. Minél többet tapasztalja a valóságot, annál többet tud arról, mi történik valójában a világban. A mesék azért fontosak a gyermekek számára, mert különböző tereket, lehetőségeket, élményeket adnak nekik.

A mesék jelentős szerepet játszottak a kultúra és a társadalom fejlődésében. A meséket a gyermekek tanítására, értékek közvetítésére és minden korosztály szórakoztatására használták. A mesehallgatáskor a saját képzelőerejére támaszkodva figyeli a mesét, és a hallottak alapján alakítja ki a figurákat és a jellemeket a képzeletében. Szórakoztat és nevel egyszerre, a gyermek átéli a veszélyt, az örömet, mert a mese hallgatásakor ő is annak a részévé válik. A szókincs fejlesztéséhez is hozzájárulnak a mesék. A közös mesélés, mesehallgatás ma már kevésbé fontos szerepet kap.

A mesegyűjtemények kiadástörténetét nehéz nyomon követni a gyűjtemények pontos eredetét, és még nehezebb meghatározni. Az azonban ismert, hogy a legkorábbi mesegyűjtemények valószínűleg szóban készültek, és generációkon keresztül öröklődtek, mielőtt lejegyezték volna. A vízvázlatzó a Grimm testvérek mesegyűjteménye. A mesekiadás a Grimm- mesék óta azt a célt kívánja megvalósítani, hogy gyermekek számára készüljenek

mesekönyvek. Az igazi népmeséket át kell írni a gyermekek számára. A mesegyűjtemények kiadása az irodalmi világ alapvető részévé vált.

A történetmesélés az emberiség hajnala óta létező kommunikációs forma. Arra használták, hogy tudást, értékeket és hiedelmeket adjanak át egyik generációról a másikra. A történetmesélés fontos eszköze a kulturális örökség megőrzésének és az egyének közös identitástudatának megteremtésének. A történetmesélés által az emberek megismerhetnek különböző nézőpontokat, kultúrákat és történelmeket, amelyek egyébként ismeretlenek vagy elérhetetlenek lennének számukra. Összességében a történetmesélés felbecsülhetetlen értékű eszköz az emberek összekapcsolására, a megértés előmozdítására és a tartalmas élmények létrehozására.

A Grimm testvérek meséi népmesék gyűjteménye, amelyet Jacob és Wilhelm Grimm állított össze és adott ki a 19. század elején. A meséket felhasználták az irodalomban, a filmben és a televízióban, és a média különböző formáiban adaptálták őket. A történetekben gyakran szerepelnek bátor, hűséges és találékony karakterek is. A Grimm-mesék évszázadok óta szerves részét képezik az európai kultúrának, és hatásuk ma is érzékelhető. A történeteket számos nyelvre lefordították, és a mai napig a világ minden táján olvassák a gyerekek.

A Grimm testvérek meséi mai napig népszerűek. A népmesék műfaji adottságainak megismerése során több mese is szembekerülhet velünk a tanórák során. Ilyen például a Hófehérke, a Hamupipőke, Jancsi és Juliska. Manapság sok pedagógus a tankönyvek keretein kívül is felhasználja ezeket a meséket, mert remek tanulságokat hordoznak magukban. A kreativitás fejlesztése érdekében akár egy rajzóra keretein belül is meghallgathatják a mesét, melynek egy-egy részét papírra vetve maguk által formálhatják meg az elképzelt szereplőket.

Megtalálhatóak a tankönyvekben a hagyományostól eltérő családtípusok is: a Holle anyó című Grimm-mesében az anya egyedül neveli édes és mostohalányát, ez utóbbit a sztereotípiáknak megfelelően természetesen nem kedveli. Mészöly Miklós Gyigymóka meséjében az apa egyedül neveli a fiát, de nincs ideje és kedve foglalkozni a vele, iszik, állandóan dolgozik, és a gyerek végül inkább elhagyja őt. Az irodalomtanítás feladata egyfajta kulturális tudás átadása is. Az olvasókönyvek Olvass még! és Tudod-e? megjelöléssel ismeretterjesztő és szépirodalmi szövegeket is közölnek (Szent Száva, Szent László, Hunyadi János, Edwárd angol király), népmese- és népdalgyűjtők (Grimm testvérek, Benedek Elek, Kriza János, Erdélyi János, Bartók Béla, Kodály Zoltán) életét mutatják be. (Horváth Futó, 2009)

A 19. században Európában a mesegyűjtés és kiadás mintájává vált a Grimm-mesegyűjtemény. A magyar folklórkutatás története elválaszthatatlanul összeforrt a Grimm

testvérek nevével. A Grimm-gyűjtemény nem csupán a mesék módszeres tanulmányozására volt hatással, de magát az élő és szüntelenül formálódó, szóbeli és írásbeli forrásokból egyaránt táplálkozó meseismeretet is számottevően befolyásolta. Gazdagította és bizonyos szempontból egységesítette a szaktudományos folklorisztika kialakulását. A mesekiadás modelljének tekinthetjük, hiszen hatásuk Magyarországon 20. századi írástudatlan mesemondók esetében is kimutatható.

A történetgyűjtemények az irodalmi kánon fontos részét képezik, gyakran egy adott kor vagy hely kultúrájába és értékeibe engednek betekintést. A történetgyűjteményeket írhatja egyetlen szerző, vagy különböző forrásokból, például népmesékből, mítoszokból és legendákból állíthatják össze. A mesegyűjtemények gyakran tartalmaznak olyan történeteket, amelyek valamilyen módon, például téma, helyszín vagy karakter szerint kapcsolódnak egymáshoz. Ezek a gyűjtemények felhasználhatók egy kultúra eszméinek és értékeinek feltárására, valamint arra, hogy betekintést nyújtsanak az emberi állapotba. A mesegyűjtemények az olvasók számára a kényelem és az ismerőség érzését is nyújthatják, lehetővé téve számukra, hogy olyan szereplőkhöz és helyzetekhez kapcsolódjanak, amelyek ismerősek lehetnek számukra. A gyűjteményben szereplő történetek inspirációs forrásként is szolgálhatnak az olvasók számára, új ötletekkel és perspektívákkal látva el őket. A mesegyűjtemények évszázadok óta léteznek, és ma is fontos részét képezik az irodalmi kultúrának. Lehetőséget nyújtanak az olvasóknak arra, hogy felfedezzék a múltat, és új perspektívákat nyerjenek a jelenről.

A gyermekek számára a mesék által közvetített elmélethez nem kapcsolódott játék. Magyarországon nem számított olyan fontosnak a mese, mint aminek ma szükségét látjuk. A mesék fontos szerepet játszanak a szocializációban a különböző korszakokban. Az írásbeliség kialakulásától kétféle módja volt a mesélésnek. A meglévő történetek közül válogattak a felnőttek valamilyen szempont szerint, vagy a fejlődés segítésére ők írtak történeteket.

A mesék évszázadok óta ismertek, és arra használták őket, hogy fontos erkölcsi leckéket tanítsanak a gyerekeknek. Bár ezeket a történeteket gyakran pusztán szórakozásnak tekintik, értékes betekintést nyújthatnak az emberi viselkedésbe is. A meséket évszázadok óta használják arra, hogy a gyerekeket erkölcsre, társadalmi viselkedésre és életvezetési készségekre tanítsák. A legújabb kutatások szerint ezek a történetek a személyiségfejlődésben is fontos szerepet játszhatnak. A mesék a kultúra részét képezik, és régóta használják őket a gyermekek nevelésére. A mesék egyedülálló oktatási lehetőséget nyújtanak, mivel képesek úgy tanítani a gyerekeket, hogy közben szórakoztatják is őket.

Összességében a mesék számos területen hatékony eszközei lehetnek a gyermekek nevelésének. A szórakoztatás és a nevelés egyedülálló kombinációjának felhasználásával a mesék felhasználhatók arra, hogy a gyermekeket fontos életre szóló leckékre tanítsák, miközben a képzeletüket is megmozgatják. Véleményem szerint sokat köszönhetünk a mesegyűjteményeknek, illetve azoknak az íróknak, akik ezeket elkészítették. A mai időkre való tekintettel már sajnos kevésbé nagy az érdeklődés a régi típusú mesék iránt, viszont rengetek új kiadás megtekinthető. A mesegyűjteményekből könyvsorozatokat hoztak létre, például a ma ismert Az első mesekincstáram, melyben a történet rövid, de fontos momentumaival ismerkedhetnek meg a gyerekek a szövegeken és csodálatos rajzokon keresztül. Minden esetben megvan az irány, amit az adott idő gyermeke érdeklődéssel kísér, az íróknak, kiadóknak pedig meg kell ragadniuk az eszközöket az érdeklődés felkeltésére.

7. Zusammenfassung

Märchen sind Geschichten, die von Generation zu Generation weitergegeben werden, oft mündlich, und werden oft als Folklore betrachtet. Sie sind in fast allen Kulturen zu finden und können von Kultur zu Kultur sehr unterschiedlich sein. Märchen enthalten oft Fantasyelemente wie magische Kreaturen, Götter oder übernatürliche Ereignisse. Sie enthalten auch oft moralische Lehren oder Themen und können dazu dienen, die Ursprünge bestimmter Bräuche oder Glaubensrichtungen zu erklären. Märchen können auch der Unterhaltung, der Bildung und der Vermittlung von Weisheit dienen.

Die Fähigkeit, Geschichten zu erzählen, entwickelt sich mit der Zeit. Je mehr das Kind die Realität erlebt, desto mehr lernt es über das, was in der Welt wirklich passiert. Geschichten sind für Kinder wichtig, weil sie ihnen verschiedene Räume, Möglichkeiten und Erfahrungen eröffnen.

Märchen haben in der Entwicklung von Kultur und Gesellschaft eine wichtige Rolle gespielt. Sie wurden verwendet, um Kinder zu unterrichten, Werte zu vermitteln und Kinder jeden Alters zu unterhalten. Wenn Kinder einer Geschichte lauschen, verlassen sie sich auf ihre eigene Vorstellungskraft und entwickeln auf der Grundlage des Gehörten Figuren und Charaktere in ihrer Fantasie. Es unterhält und erzieht zugleich, das Kind erlebt die Gefahr und die Freude, Teil der Geschichte zu sein. Sie tragen auch zur Entwicklung des Wortschatzes bei. Das Erzählen von Geschichten und das gemeinsame Hören von Geschichten sind heutzutage weniger wichtig.

Es ist schwierig, die Veröffentlichungsgeschichte von Geschichtensammlungen nachzuvollziehen, und noch schwieriger, die genauen Ursprünge der Sammlungen zu bestimmen. Bekannt ist jedoch, dass die frühesten Geschichtensammlungen wahrscheinlich mündlich überliefert wurden, bevor sie aufgeschrieben wurden. Der Wendepunkt ist die Märchensammlung der Brüder Grimm. Seit der Zeit der Grimmschen Märchen zielt die Veröffentlichung von Märchen darauf ab, Märchenbücher für Kinder zu produzieren. Echte Volksmärchen sollten für Kinder umgeschrieben werden. Die Veröffentlichung von Märchensammlungen ist zu einem wesentlichen Bestandteil der literarischen Welt geworden.

Das Erzählen von Geschichten ist seit Anbeginn der Menschheit eine Form der Kommunikation. Es diene dazu, Wissen, Werte und Überzeugungen von einer Generation an die nächste weiterzugeben. Das Erzählen von Geschichten ist ein wichtiges Mittel, um das kulturelle Erbe zu bewahren und ein Gefühl für die gemeinsame Identität der Menschen zu schaffen. Durch das Erzählen von Geschichten können Menschen verschiedene Perspektiven, Kulturen und Geschichten kennenlernen, die ihnen sonst unbekannt oder unzugänglich wären. Insgesamt ist das Erzählen von Geschichten ein unschätzbares Instrument, um Menschen zu verbinden, Verständnis zu fördern und sinnvolle Erfahrungen zu machen.

Bei den Grimmschen Märchen handelt es sich um eine Sammlung von Volksmärchen, die von Jacob und Wilhelm Grimm im frühen 19. Die Märchen wurden in der Literatur, im Film und im Fernsehen verwendet und für verschiedene Medienformen adaptiert. In den Geschichten geht es oft um mutige, treue und einfallsreiche Charaktere. Die Grimmschen Märchen sind seit Jahrhunderten ein fester Bestandteil der europäischen Kultur, und ihr Einfluss ist auch heute noch spürbar. Die Märchen wurden in viele Sprachen übersetzt und werden noch immer von Kindern auf der ganzen Welt gelesen.

Die Märchen der Gebrüder Grimm sind auch heute noch beliebt und finden sich in den heutigen Schulbüchern wieder. Wenn wir etwas über das Genre der Volksmärchen lernen, können wir im Klassenzimmer mehreren Märchen begegnen. Zum Beispiel Schneewittchen, Aschenputtel, Hänsel und Gretel. Heutzutage verwenden viele Lehrerinnen und Lehrer diese Märchen auch außerhalb der Lehrbücher, weil sie viel zu lehren haben. Um ihre Kreativität zu fördern, können sie sich die Geschichte sogar im Zeichenunterricht anhören und dann einen Teil der Geschichte zu Papier bringen, um ihre eigenen Fantasiefiguren zu schaffen.

Im Grimm'schen Märchen Frau Holle ist die Mutter die Einzige, die ihre Tochter und ihre Stieftochter erzieht, wobei sie letztere natürlich nicht mag, wie es den Klischees entspricht. Der Vater in Miklós Mészölys Geschichte vom Druiden zieht seinen Sohn allein auf, aber er hat weder Zeit noch Lust, sich um ihn zu kümmern, er trinkt und arbeitet die

ganze Zeit, und das Kind verlässt ihn schließlich. Der Literaturunterricht ist auch eine Möglichkeit, kulturelles Wissen weiterzugeben. Die Lesebücher *Read more!* und *Kennst du das?* enthalten auch Texte über Literatur und Belletristik (der Heilige Sava, der Heilige Lazarus, Johannes Hunyadi, König Edward von England) und das Leben von Volksmärchen- und Volksliedsammlern (die Brüder Grimm, Elek Benedek, János Kriza, János Erdélyi, Béla Bartók, Zoltán Kodály).

Im 19. Jahrhundert wurde die Grimm-Sammlung zum Vorbild für die Sammlung und Veröffentlichung von Märchen in Europa. Die Geschichte der ungarischen Volkskundeforschung ist untrennbar mit dem Namen der Brüder Grimm verbunden. Die Grimm-Sammlung hat nicht nur die systematische Erforschung der Märchen beeinflusst, sondern auch einen erheblichen Einfluss auf das lebendige und sich ständig weiterentwickelnde Märchenwissen, das sich aus mündlichen und schriftlichen Quellen speist. Es hat die Entwicklung der wissenschaftlichen Volkskunde bereichert und in mancher Hinsicht vereinheitlicht. Es kann als ein Modell des Geschichtenerzählens betrachtet werden, da sein Einfluss bis zu den analphabetischen Geschichtenerzählern des 20. Jahrhunderts in Ungarn zurückverfolgt werden kann.

Geschichtensammlungen sind ein wichtiger Teil des literarischen Kanons und bieten oft Einblicke in die Kultur und die Werte einer bestimmten Zeit oder eines bestimmten Ortes. Geschichtensammlungen können von einem einzigen Autor verfasst oder aus einer Vielzahl von Quellen wie Volksmärchen, Mythen und Legenden zusammengestellt werden. Geschichtensammlungen enthalten oft Geschichten, die in irgendeiner Weise miteinander verbunden sind, zum Beispiel durch ein Thema, einen Schauplatz oder eine Figur. Diese Sammlungen können dazu dienen, die Ideen und Werte einer Kultur zu erforschen und Einblicke in das menschliche Dasein zu geben. Geschichtensammlungen können den Lesern auch ein Gefühl der Geborgenheit und Vertrautheit vermitteln, da sie sich mit Figuren und Situationen identifizieren können, die ihnen vielleicht vertraut sind. Die Geschichten in den Sammlungen können auch als Inspirationsquelle für die Leser dienen und ihnen neue Ideen und Perspektiven vermitteln. Geschichtensammlungen gibt es seit Jahrhunderten und sie sind immer noch ein wichtiger Bestandteil der literarischen Kultur. Sie bieten den Lesern die Möglichkeit, die Vergangenheit zu erkunden und neue Perspektiven für die Gegenwart zu gewinnen.

Für Kinder war die durch Märchen vermittelte Theorie nicht mit dem Spiel verbunden. In Ungarn wurde den Märchen nicht die Bedeutung beigemessen, die sie heute haben. Märchen spielten in verschiedenen Epochen eine wichtige Rolle in der Sozialisation.

Seit dem Aufkommen der Alphabetisierung gab es zwei Arten des Erzählens. Erwachsene wählten nach bestimmten Kriterien aus vorhandenen Geschichten aus oder schrieben Geschichten, um die Entwicklung zu fördern.

Geschichten sind seit Jahrhunderten bekannt und wurden verwendet, um Kindern wichtige moralische Lektionen zu vermitteln. Obwohl diese Geschichten oft als reine Unterhaltung angesehen werden, können sie auch wertvolle Einblicke in das menschliche Verhalten vermitteln. Märchen werden seit Jahrhunderten verwendet, um Kindern Moral, Sozialverhalten und Lebenskompetenzen zu vermitteln. Neuere Forschungen legen nahe, dass diese Geschichten auch eine wichtige Rolle bei der Persönlichkeitsentwicklung spielen können. Geschichten sind Teil der Kultur und werden seit langem zur Erziehung von Kindern eingesetzt. Sie bieten eine einzigartige Bildungsmöglichkeit, da sie Kinder lehren und sie gleichzeitig unterhalten können.

Insgesamt können Märchen ein wirksames Mittel sein, um Kinder in vielen Bereichen zu erziehen. Durch die einzigartige Kombination von Unterhaltung und Bildung können Märchen Kindern wichtige Lektionen für das Leben vermitteln und gleichzeitig ihre Fantasie anregen. Meiner Meinung nach haben wir den Märchensammlungen und den Autoren, die sie geschaffen haben, viel zu verdanken. Leider ist das Interesse an Märchen im alten Stil heute nicht mehr so groß, aber es gibt viele Neuauflagen. Aus den Märchensammlungen ist eine Reihe von Büchern entstanden, wie z. B. das inzwischen berühmte Das erste Märchenbuch, in dem Kinder durch Texte und wunderbare Zeichnungen in kurze, aber wichtige Momente der Geschichte eingeführt werden. Jedes Alter hat seine eigene Richtung, für die sich die Kinder dieser Zeit interessieren, und die Autoren und Verleger müssen Mittel finden, um ihr Interesse zu wecken.

Felhasznált irodalom

BETTELHEIM Bruno (1985): A mese bűvölete és a kibontakozó gyermeki lélek. Gondolat Könyvkiadó, Budapest.

DOMOKOS Mariann (2019a): A magyar Grimm-mesehágyomány. A Grimm-mesék megjelenése a magyar irodalomban és folklórban. In: Keszeg Vilmos – Szakál Anna (szerk.): Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 27. Kutatástörténeti, -szemléleti és –módszertani tanulmányok. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság, 195-224. [2021. 02. 19.] URL: http://kjnt.ro/szovegtar/tanulmany/KJNTEvk_27_2019_KV-SzA_szerk_Kutatastorteneti_08_DomokosM

DOMOKOS Mariann (2019b): Gaal György mesegyűjteménye és a populáris olvasmányok. Ethnographia, 130. évf. 3. sz. 418-444. p. [2021. 02. 19.] URL: <http://real.mtak.hu/101263/1/DomokosMariannGaalEthnovegso.pdf>

DOMOKOS Mariann (2020): Tündérek, sárkányok, törpék és boszorkányok – Hogyan váltak a Grimm-mesék magyar népmesékké? Bölcsészettudományi Kutatóközpont honlapja. [2021. 02. 19.] URL: <https://abtk.hu/ismerettar/evfordulok/1583-tunderek-boszorkanyok-torpek-es-oriasok-hogyan-valtak-a-grimm-mesek-magyar-nepmesekke>

FLAMAN Szilvia (2011): A mesehősök lehetséges tipológiái. Iskolakultúra, 15. évf. 2-3. sz. 136-148. [2023. 03. 18.] URL: <https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/iskolakultura/article/view/21135>

GAEDE Peter- Matthias (2017): Brüder Grimm: Die wahre Geschichte hinter den Märchen Tagesspiegel. [2023. 04. 29.] URL: https://www.tagesspiegel.de/gesellschaft/die-wahre-geschichte-hinter-den-marchen-3840592.html?fbclid=IwAR1QcYK_5vuCY0JnKfickYSIYNH729eoAiY7sm3YtKY-71TM9-1OcRjtens

GÁNGÓ Gábor (2014): A mese mint felvilágosodás, kultúra és erőszak. In: Uő: A művészettől a tömegkultúráig. Budapest: L'Harmattan Kiadó; Könyvpont Kiadó, 127-134. p.

GOMBOS Péter (2021): A mese "megmentése" A Grimm testvérek hatása egy műfajra. Credo, 2021/ 4. sz. 4-9. p. [2023. 04. 25.] URL: https://credo.lutheran.hu/2021/12/mese-megjelent-a-credo-2021-4-es-szama/?fbclid=IwAR1Y-Nw1k0nWFcpOKVxz_UOjSivaDE4Mg0TzLnecVAz2BdpybJvseP0ATa0

GULYÁS Judit (2012): A magyar történeti mesekutatás, Ethnographia 123. évfolyam 4. sz. 317-343.p. [2023. 01. 15.] URL: https://www.academia.edu/10537835/A_magyar_t%C3%B6rt%C3%A9neti_mesekutat%C3%A1s_The_Historical_Study_of_Tales_in_Hungary_

GYŐRI Anna (2000) (szerk.): Nem a mese van veszélyben, hanem az emberek- kerekasztal-beszélgetés. Új Pedagógiai Szemle, 50. évf. 7-8. sz., 169-181. p. [2023. 04. 27.] URL: <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/uj-pedagogiai-szemle-090617-116>

HORTVÁTH FUTÓ Hargita (2009): A tankönyv, mint szocializációs faktor. Létünk, 39. évf. 2. sz. 50-60. p. [2023. 04. 22.] URL: <https://www.vamadia.rs/pdf/17470>

HOLMSTRÖM Emelie (2017): Das Frauenbild in den Märchen der Gebrüder Grimm. Linnaeus University, Faculty of Arts and Humanities, Department of Languages. [2023. 04. 27.] URL: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1098279/FULLTEXT01.pdf>

KISS Andrea (2006): Meséljünk a gyerekeknek! Óvodai nevelés, 59. évf. 6. sz. 204-205. p. URL: https://matarka.hu/cikk_list.php?fusz=29800

KÓSA László (2001): A magyar néprajz tudománytörténete. Osiris Kiadó, Budapest

NAGY Ilona (2015): A Grimm. meséktől a modern mondáig. MTA-BTK Néprajztudományi intézet, Budapest. [2023. 01. 26.] URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/http://real.mtak.hu/39417/1/Gulyas_Judit-Nagy_Ilona_press_Robinco_0428.pdf

NAGY Katalin (2008): Mese, mese, mátká. A mese szerepe a nevelő, oktató munkában. Brenner János Óvoda, Általános Iskola és Kollégium Szombathely. [2023. 04. 02.] URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://www.katped.hu/sites/default/files/mese_mese_matka.pdf

NEUHAUS Stefan (2005): Märchen. 2. Auflage. A. Francke Verlag, Tübingen. 1-14.p. [2023. 02 19.] URL: <https://www.utb.de/doi/epdf/10.36198/9783838547312-1-17>

NYITRAI Ágnes (2016): Mese és mesélés. Iskolakultúra, 26. évf. 4. sz. 75- 83. p. [2023. 02 19.] URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/http://real.mtak.hu/42348/1/07.pdf>

SZAKÁL Anna (2011): Egy mesegyűjtemény kiadásának margójára. (Vót, hol nem vót. Moldvai csángó népmesék. Összeállította: Zakariás Erzsébet. Koinónia, Kolozsvár. Etnoszkóp, I. (1) 131–138. [2023. 01. 13.] URL: <https://etnoszkop.blogspot.com/2012/09/szakai-anna-egy-mesegyujtemeny.html>

SZILÁGYI Mária (2007): A mese szerepe a gyermeki személyiségfejlődésben. Könyv és nevelés, 9. évf. 3. sz. [2023. 04. 18.] URL: https://epa.oszk.hu/01200/01245/00035/szm_0703.html

VOIGT Vilmos (2012): Németországból, Ausztrián keresztül Magyarországra. In: Liska József (szerk.): Az Etnológiai Központ Évkönyve. (Acta Ethnologica Danubiana 14) [2023. 04. 24.] URL: <https://ethnodanubia.eu/2017/06/28/nemetorszagbol-ausztrian-keresztul-magyarorszagra/>

NYILATKOZAT

Alulírott BUDAIVÁRNÉ KUN KLAUDIA, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, KAPCSUAI Campus, TANÍTÓ szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023. év 05. hó 02. nap

Budaivárné Kun Klaudia
Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023. év 04. hó 29. nap

Danubius Áron
Belső konzulens